

Čulenová, Eva

Slovensko-talianské vzťahy - od medziliterárnosti k prekladu

Slavica litteraria. 2011, vol. 14, iss. 2, pp. 179-181

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/115814>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

nové žánry tak zcela nové, nebo jsou nová spíše média, tedy zprostředkovatelé? Lze se právem domnívat, že nové útvary musí změnit i přístupy k jejich zkoumání; současně však tu zůstává základní fraktura žánrů, a tedy i zásady genealogických bádání. Ostatně sám slovník ukazuje, jakým způsobem docházelo k proměně žánrového systému postupnou trivializací žánrů a hledání způsobů jejich snadnějšího zpřístupnění recipientovi. Na jedné straně je to oslabování estetické funkce umění, již zmíněná celková trivializace literatury, v poslední době komplementarita literárních textů v elektronickém prostředí. Především to ukazuje na to, že literatura je velmi složitý objekt ke zkoumání a že recipient zjevně – pod tlakem nových technologií – opět ještě více mentálně zpoehodlněl a změnil svůj přístup k literárnímu artefaktu potřebou permanentní vizualizace a interaktivity. Charakteristický je v tomto smyslu již název slovníku, neboť kromě slova „gatunek“, tedy „žánr“, je tu i „zjawisko“, tedy „jev“ či „útvár“, to nomenklaturně rozkolísává pevnou žánrovou systematiku. Mezi hesly jsou – jak již naznačeno – žánry nenové, resp. nové spíše pro 19. a 20. století, jako jsou vědeckofantastická literatura, horror, comics, literární koláž, happening, graffiti, literatura faktu, cestopis, performance, pitaval, kriminální román, detektivka (policejní román), reportáž, fejeton, esej, filmový scénář, western aj. Mezi novější patří např. mailart, blog, mikroblog, poezie SMS, internetová poezie, hypertextový román, mluvená kniha, cyberpunk, artzin, internetový časopis, mural apod.

Sám slovník vytváří svou podobou takový novější žánr: každé heslo je provázeno obrázky nebo fotografiemi (např. z filmů), je výtvarně atraktivní. Summa summarum: 1. slovník je operativní a inovativní. 2. Je pro Poláky; doporučená sekundární literatura k jednotlivým heslům je polská nebo do polštiny přeložená; hesla mají obecný a potom specificky polský ráz. 3. Vše tu není zcela nové; je tu řada žánrů dnes již tradičních (viz výše). 4. Je tu patrná terminologická rozkolísanost a typologická rozrůzněnost. 5. Slovník ukazuje nezbytí jistého normativismu a vytyčování dynamických žánrových hranic. 6. Žánr je tu spíše záchytným bodem; není literatury bez žánrovosti, bez žánrového povědomí.

To, že slovník obsahuje i starší žánry, známé a zavedené, ostatně demonstruje, že ani současně jakoby radikální posuny a vznik nových žánrových seskupení nejsou tak ostré, jak by se zdálo; nihil novi sub sole, vše vzniká především různým kontaminováním již známého méně známým, novými technologickými mediátory, které zasahují podobu textu a jeho grafickou a vůbec vizuální prezentaci.

Ivo Pospišil

SLOVENSKO-TALIANSKE VZŤAHY – OD MEDZILITERÁRNOSTI K PREKLADU

Ivan Šuša: *Komparatistické a prekladové aspekty v slovensko-talianskych medziliterárnych vzťahoch.* Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, Banská Bystrica 2011. 144 s. ISBN 978-80-557-0122-6.

Slovakista a talianista PhDr. Ivan Šuša, Ph.D. ponúkol tohto roku čitateľom ďalšiu monografiu literárno-komparatistického a prekladového charakteru. Po vydaní brnianskeho

skej publikácie *Holokaust v talianskej a slovenskej memoárovej literatúre* /editor: Ivo Pospíšil, 2009/, monografie *Občiansko-politická literatúra v súvislostiach. K počiatkom talianskej a slovenskej občiansko-politickej literatúry* /2010/ a (ako spoluautor s politologičkou Patriziou Prando) a súbore štúdií (s viacerými banskobystrickými kolegami-slovakistami a translatológmi) *Kultúrne paralely a diverzity vo filológii* /2010/ je to ďalšia práca, v ktorej rieši otázky medziliterárnosti a v rámci nej i umeleckého prekladu.

Vo svojej najnovšej publikácii – *Komparatistické a prekladové aspekty v slovensko-talianskych medziliterárnych vzťahoch* (2011) približuje literárnu komparatistiku ako vedeckú disciplínu v oboch krajinách, teda na Slovensku a v Taliansku, analyzuje vybrané slovakistické literárnovedné a prekladové publikácie v Taliansku, no bokom nie sú ani špecifické otázky slovenskej a talianskej literárnej vedy a ich terminologické uchopenie, najmä v oblasti literárnych žánrov. Tieto tri základné témy tvoria teoreticko-vedecký background práce. Autor vytvára triádu vzťahov, ktoré sa navzájom funkčne dopĺňajú a ovplyvňujú – literárna komparatistika ako vedecká disciplína, porovnávací prístup pri analýze, resp. interpretácii vybraných textov a umelecký preklad v medziliterárnom vzťahu. Ako Šuša uvádza, spoločným menovateľom literárnej komparatistiky a prekladu je porovnávanie javov, ktorých výsledkom sú zistené analógie či diferencie v rámci literárnej komparatistiky a skúmanie východiskového (pôvodného) textu vo vzťahu k cieľovému (preloženému) textu v oblasti translatológie. Citujúc autora „literárna komparatistika, a rovnako aj teória prekladu svojou podstatou vytvárajú v medziliterárnom vzťahu most medzi cudzím a domácim, pomáhajú chápať diverzity a paralely nielen v analýze samotného textu, ale aj v širšom (t. j. nielen vo filologickom) zmysle slova – teda vnímanie uvedených disciplín ako križovatka kultúr. Paralelné pojmové inštrumentárium komparatistiky a translatológie pomáhajú tomuto cieľu napomáhať“ (s. 5).

Autor teda vníma medziliterárny priestor v širšom (teda nielen literárnom, ale i spoločenskom, resp. spoločensko-politickom) kontexte. Ako píše, spoznávanie iných realít, napríklad aj formou prekladu zo svetovej literatúry obohacuje domáci (literárny, kultúrny, spoločenský) priestor a v opačnom procese, teda v prípade prekladu slovenskej literatúry do cudzieho jazyka, prispieva k „zviditeľňovaniu sa“ našej národnej a občianskej reality smerom k iným kultúram (s. 6). Monografia je celkovo koncipovaná s ohľadom na dva aspekty. Snaží sa čitateľovi priblížiť súčasnú slovenskú a taliansku komparatistiku a jej terminologický aparát (kap. 1, kap. 3), čím vytvára teoreticko-terminologický „vstup“ do ďalšej časti práce. Druhý aspekt je výrazne „praxeologický“ – Šuša ponúka výsledky konkrétnych komparatívnych výskumov v jednotlivých vybraných obdobiach v rámci dejín literatúry: postupuje od analýz najstaršej slovenskej a talianskej literatúry cez neorealistickú a povojnovú tvorbu až po súčasnosť, v niektorých prípadoch prichádza k originálnym zisteniam (napríklad pri interpretácii prekladu Giorgia Bassanigho diela *Zlaté okuliare*.)

Z celkovej koncepcie uvedenej práce je evidentné, že autor využíva mnoho zahraničných a v slovenskom, resp. českom kontexte nedostupných zdrojov (pripomínam, že väčšinu získal počas výskumných pobytov, resp. počas pôsobenia na lektoráte v Taliansku). Nemenej relevantné je i Šušovo zdôrazňovanie významu slovensko-talianských výskumov na osi Dionýz Ďurišin a Armando Gnisci, nitrianskej školy a nepochybne brnianskej komparatistiky vo vzťahu k slavistike, reprezentovanej Ivom Pospíšilom.

Dodávam, že niektoré kapitoly (ako samostatné štúdiá) sú v talianskom jazyku, čím autor dokázal, že medziliterárny proces nevníma jednostranne (teda smerom od talian-

skej literatúry k slovenskej – napr. len ako inšpiračné zdroje), ale i smerom od slovenskej literatúry k talianskej, kde potenciálneho (talianskeho) čitateľa oboznamuje s vybranými osobnosťami slovenskej literatúry a viacerými styčnými bodmi slovenského (a v rámci spomínaných výskumov i českého) a talianskeho literárno-kultúrneho priestoru.

Eva Čulenová

MÝTUS V LITERÁRNOM DIELE A JEHO FILMOVEJ ADAPTÁCII

Rákayová, Lucia: *Mytopoetika v postmodernej narácii*. Dubnický technologický inštitút, Dubnica nad Váhom 2010. 115 s. ISBN 978-80-89400-10-2.

Lucia Rákayová už počas vysokoškolských štúdií prejavovala enormný záujem o výsledky „nitrianskej školy“ v oblasti výskumu umeleckého štýlu s osobitným zreteľom na interpretáciu literárneho textu. Ako absolventka aprobácie angličtina – filozofia nadobudla také základy, ktoré ju predurčovali nielen k osvojeniu si náležitého metodologického východiska pre ďalší výskum, ale aj k získaniu výborného prehľadu o odbornej literatúre angloamerickej proveniencie. Samotná téma *Mytopoetika v postmodernej narácii* ako aj jej spracovanie sú výsledkom symbiózy filozofického a literárno-semiotického aspektu skúmania umeleckého artefaktu, presnejšie – literárneho diela a jeho filmovej adaptácie. Kľúčovým pojmom je však nesporne mýtus, ktorý je vo všetkých všetkých častiach práce najviac frekventovaným výrazom.

Na samom začiatku autorka načrtáva filozofické korene mýtu, jeho funkciu v antike, ale aj v novodobej vede (štrukturalizmus, psychoanalýza, „saussurovská“ lingvistika, americký pragmatizmus a pod.). Veľmi správne postupuje, keď na samom začiatku sa usiluje presne definovať i charakterizovať podstatu mýtu. Po pertraktovaní mýtu ako filozofického a literárneho pojmu prechádza k vymedzeniu magického realizmu ako umeleckého smeru. Jej úsilie pritom inklinuje k tomu, aby do tohto smeru mohla zaradiť aj tvorbu Milana Kunderu ako svojský typ jeho východoeurópskeho variantu. Práve tento pokus možno pokladať za najväčší vklad pre ďalší výskum prozaickej tvorby tohto svetoznámeho románopisca. Osobitný dôraz kladie hlavne na dôkladnú analýzu vedeckej koncepcie Northropa Freya, ktorý rozpracoval teóriu mýtov. Zdá sa, že tu trošku absentuje podnetná publikácia predstaviteľa „tartuskej školy“ J. M. Meletinského *Poetika mýtu* (Bratislava, Nakladateľstvo Pravda 1989). Isteže, v tejto publikácii je veľa politického a ideologického balastu, napriek tomu obsahuje celý rad postrehov a teorém, aplikovateľných predovšetkým pri analýze umeleckých diel východoeurópskej (socialistickej) proveniencie.

Osobitným prínosom práce je aj to, že sa autorka zameriava na výklad pojmu *angažovanosť*, ktorý bol kľúčovým pri posudzovaní diel v období totality sovietskeho typu. Aj v tejto časti práce sú jej postrehy a závery presné, hodnotné, iniciačné. Všade sa pritom prejavuje jej vedecká erudovanosť, o čom svedčí aj štylizácia a samotná formulácia viet, ale aj nasýtenosť textu bohatou filozofickou a literárnovednou terminológiou.. Na druhej strane musíme pochváliť autorku, že odokrýva pomaly do zabudnutia odsunutú Pandorinu skrinku našej nedávnej reality. Je nanajvýš chvályhodné, že svoje úvahy nenecháva vo vzduchoprázdne, lebo všade dokladá výstižnými príkladmi z literárnej (umeleckej) tvorby.